

Ijtimoiy xizmatlarda inson huquqlarining mazmuni va ahamiyati

Dulanjonov Ravshanbek Uktamjon o‘g‘li
Andijon davlat universiteti tadqiqotchisi

Annotatsiya: ushbu ilmiy maqolada inson huquqlariga oid xalqaro hamda milliy qonunchilik huquqiy jihatdan tahlil qilingan bo‘lib, unda inson huquqlari umujahon deklaratsiyaning mazmun mohiyati hamda O‘zbekiston Respublikasining inson huquqlari sohasidagi milliy normativ-huquqiy hujjatlari bayon qilingan. Bundan tashqari bugungi kundagi O‘zbekiston Respublikasida inson huquqlari sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar tahlili shuningdek ushbu islohotlarning bugungi kundagi ahamiyati hamda uning jamiyatdagi o‘rni va roli tahlil qilingan. Bundan tashqari ushbu maqolada so‘ngi yillarda mamlakatimizda inson huquqlari sohasida qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar huquqiy jihatdan keng tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: inson huquqlari, shaxs, jamiyat, davlat, islohotlar, ijtimoiy huquqlar, tabiiy huquqlari.

Ijtimoiy xizmatlarda inson huquqlari - bu ehtiyojmand shaxslarning qadr-qimmati, tengligi, kamsitilmasligi va munosib turmush kechirishini ta'minlash, ularga ijtimoiy ta'minot, yordam va xizmatlarni (moddiy, tibbiy, huquqiy) kafolatlangan va samarali ko'rsatishdir. Bu yondashuv xizmat oluvchilarni passiv qabul qiluvchi emas, balki o'z huquqlari subyekti sifatida ko'radi.

Mamlakatimizda Yangi O‘zbekistonni barpo etish bilan bog‘liq islohotlar sharoitida “inson, uning huquqlari, erkinliklari, ayniqsa, qadri - eng muhim qadriyat” degan tamoyil e’tirof etilyapti. Shu munosabat bilan yillar davomida amal qilib kelgan “davlat - jamiyat - inson” tamoyili Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasida “inson - jamiyat - davlat” tamoyiliga o‘zgartirildi.

Bularning barchasi, o‘z navbatida, ta’limning o‘ziga xos sohasi hisoblanuvchi inson huquqlari bo‘yicha ta’limni izchil rivojlantirishni taqozo qiladi. Bunday ta’lim barchaning inson huquqlariga nisbatan hurmatini rag‘batlantirish va unga har tomonlama rioya etilishini ta’minlashda birlamchi ahamiyat kasb etadi.

Inson huquqlari sohasidagi ta'lim demokratik jamiyat qurish maqsadida huquqlar, erkinliklarni anglab yetish va ulardan faol foydalanish, majburiyatlarga amal qilishni nazarda tutuvchi inson huquqlari madaniyatini yuksaltirishga xizmat qiladi.

Inson huquqlari sohasidagi ta'lim insonlarning shaxsiy, siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy va ekologik jabhalarda, umuman, o'z hayotiga daxldor bo'lgan qarorlarni qabul qilishning barcha jarayonlarida to'laqonli ishtirokini ta'minlash, shuningdek huquqbuzarliklar, zo'ravonlik va nizolarning oldini olishda ham muhim o'rin tutadi.

Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi e'lon qilingandan so'ng xalqaro hamjamiyat inson huquqlari va asosiy erkinliklarini tan oldi va ularga rioya etilishini xalqaro inson huquqlari me'yorlari va mexanizmlari orqali targ'ib qilishni boshladi. Ushbu huquqlardan biri – ta'lim olish huquqi – insonning barcha huquqlaridan foydalanish uchun boshlang'ich nuqtadir.

Inson huquqlari sohasidagi ta'limga:

- inson huquqlari bo'yicha ta'lim;
- ushbu huquqlar to'g'risida bilish huquqi;
- har qanday jamiyatda inson huquqlarini himoya qilish va targ'ib qilishning usullari va vositalari kiradi.

Inson huquqlari bo'yicha ta'lim va tarbiya barcha insonlar, ayniqsa, yoshlarni keng qamrab oladigan hayotiy jarayondir.

Bundan tashqari, Inson huquqlari milliy markazi qoshida inson huquqlariga rioya etish va uni himoya qilish sohasida kadrlar malakasini oshirish bo'yicha o'quv kurslari tashkil etilgan. Ushbu kurslar BMTning bir qator yirik tuzilmalari hamda YeXHT loyihalari koordinatori bilan hamkorlikda olib borilmoqda. Xususan, 2020 yil dekabr holatiga ko'ra, 500 dan ortiq rahbar kadrlar tinglovchi sifatida ishtirok etib, o'z malakasini oshirdi. Shuningdek, 2020 yilda inson huquqlari va erkinliklarini himoya qilishda katta hissa qo'shgan, inson huquqlari sohasida ta'lim-tarbiya ishlarida hamda jamiyatda inson huquqlari qaror topilishida faol bo'lgan fuqarolarni rag'batlantirish maqsadida «Inson huquqlari himoyasi uchun» ko'krak nishoni ta'sis etildi. Fuqarolik jamiyati institutlari, ta'lim muassasalari, davlat organlarining 12 nafar vakillari taqdirlandi. Shuningdek,

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 22 iyundagi “Inson huquqlari bo‘yicha o‘zbekiston respublikasining milliy strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida” farmoni ham inson huquqlari sohasidagi so‘ngi muhim islohotlardan biri desak mubolag‘a bo‘lmaydi. Bugungi kunda milliy qonunchilikni inson huquqlari sohasidagi xalqaro-huquqiy standartlar bilan uyg‘unlashtirish bo‘yicha amaliy chora-tadbirlar ko‘rilmoqda. Shu bilan birga, inson huquqlari sohasida uzoq muddatli strategiyaning qabul qilinishi ushbu sohada davlat siyosatining samarali amalga oshirilishiga, inson huquqlari va erkinliklariga hurmat munosabati shakllanishiga, mamlakatning xalqaro maydondagi obro‘si yanada mustahkamlanishiga, shu jumladan O‘zbekiston Respublikasining iqtisodiy va siyosiy-huquqiy reyting hamda indekslardagi mavqei yaxshilanishiga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, inson huquqlari sohasida uzoq muddatli strategiyaning qabul qilinishi ushbu sohada davlat siyosatining samarali amalga oshirilishiga, inson huquqlari va erkinliklariga hurmat munosabati shakllanishiga, mamlakatning xalqaro maydondagi obro‘si yanada mustahkamlanishiga, shu jumladan O‘zbekiston Respublikasining iqtisodiy va siyosiy-huquqiy reyting hamda indekslardagi mavqei yaxshilanishiga xizmat qiladi.

Inson huquqlari va erkinliklarini himoya qilish mexanizmini yanada takomillashtirish, 2017 — 2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyasi ijrosini ta‘minlash, shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 24 yanvardagi Oliy Majlisga Murojaatnomasida belgilangan vazifalarni samarali va o‘z vaqtida amalga oshirish maqsadida quyidagilar O‘zbekiston Respublikasining inson huquqlari bo‘yicha xalqaro shartnomalari normalarini bajarish yuzasidan mas‘ul davlat organlari va tashkilotlari faoliyatining asosiy yo‘nalishlari etib belgilangan: xalqaro tashkilotlarning inson huquqlarini himoya qilish bo‘yicha tavsiyalarini amalga oshirishga qaratilgan milliy harakat rejalari («yo‘l xaritalari»)ning so‘zsiz bajarilishini ta‘minlash;

qonunchilik va huquqni qo‘llash amaliyotini takomillashtirishga qaratilgan chora-tadbirlarni ishlab chiqish va amalga oshirish orqali BMTning inson huquqlari bo‘yicha ustav organlari va shartnomaviy qo‘mitalarining tavsiyalarini bajarishga to‘sqinlik qilayotgan sabab va sharoitlarni aniqlash, tahlil qilish hamda bartaraf etish; O‘zbekiston

Respublikasining inson huquqlari bo'yicha xalqaro majburiyatlarini bajarish sohasida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Jamoatchilik palatasi va fuqarolik jamiyati institutlari bilan samarali hamkorlikni amalga oshirish. O'zbekiston milliy taraqqiyotning yangi bosqichiga qadam qo'ygan bir davrda milliy huquqiy tizimni tubdan isloh qilish, jamiyatda huquqiy madaniyatni shakllantirish va malakali yuridik kadrlarni tayyorlash bo'yicha jiddiy ishlar amalga oshirildi. Inson huquqlari sohasidagi xalqaro tuzilmalar bilan yaqin sheriklik kengaymoqda, huquqni himoya qilish borasida hukumatga qarashli bo'lmagan tashkilotlar bilan amaliy muloqot yo'lga qo'yildi. Umuman olganda, Davlatimiz rahbarining global forumni o'tkazish to'g'risidagi tashabbusi mamlakatimizda inson huquqlari sohasida olib borilayotgan keng ko'lamli islohotlarning mantiqiy davomi bo'lib, bu borada ta'lim va tarbiya ishlarini mazmunan boyitishga hamda yuqori sifat darajasiga olib chiqishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi. Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasining Rezolyusiya 217 A (III) bilan 1948 yil 10 dekabrda qabul va e'lon qilingan.
2. Inson huquqlari umumiy nazariyasi: IIV tizimidagi ta'lim muassasalari tinglovchi va kursantlari, shuningdek huquqni muhofaza etuvchi organlar xodimlari uchun darslik. — T., 2012. — 304 b.
3. Саидов А.Х.. Международное право прав человека: Учебное пособие / Отв.ред. акад. Б.Н. Топорнин. М., 2002. - С. 80.